

ملاحظات اخلاقی پژوهش در آموزش

پژوهش و آموزش به عنوان دو رکن اساسی علوم پزشکی از یکدیگر جدا نبوده و بهم پیوستگی دارند. ارزش های عمومی که پژوهش گران آموزشی کار علمی و حرفه ای خود را بر آنها بنا می کنند، ریشه در اصول و باورهای مشترکی دارد که در هر حرفه ای مورد احترامند. این ارزش ها در مبانی اعتقادی و فرهنگی ما نیز از غنای بسیاری برخوردارند. به همین منظور دانشکده آموزش علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی اقدام به تدوین کدهای اخلاقی حاکم بر پژوهش های آموزشی و تعریف اصول این حوزه نموده است. بدیهی است نظرات ارزشمند صاحب نظران، اساتید و پژوهشگران محترم در بهتر شدن این مهم به ما یاری می رساند. نکته قابل توجه این است که در هر حال پابندی به استانداردهای اخلاقی در هر حوزه ای از جمله پژوهش در آموزش بیش از هر چیز به تقوی و تعهد حرفه ای محققان در رعایت این اصول و آموزش آن به فراگیرندگان خود بستگی دارد.

کدهای اخلاقی تدوین شده و اصول ذکر شده دربرگیرنده استانداردهای اخلاقی هستند که مسئولیت حرفه ای پژوهشگران آموزشی و نحوه عمل آنان را تعریف می کند. این اصول و دستور العمل ها می بایستی به عنوان راهنمایی در فعالیت های حرفه ای مد نظر باشند. این اصول هنجارهای حاکم بر فعالیت پژوهشی در حوزه آموزش را تعریف نموده و راهنمایی برای عمل فراهم می نمایند.

اصول

اصول مطرح شده در زیر راهنمایی برای پژوهشگران آموزشی هستند تا آنان بتوانند در عرصه های گوناگون عمل خود نکات اخلاقی را تشخیص داده و به همین اساس فعالیت حرفه ای خود را به بهترین شکل انجام دهند.

۱- صلاحیت حرفه ای:

پژوهشگران آموزشی خود را به دستیابی به بالاترین حد صلاحیت حرفه ای متعهد می دانند، آنان همچنین محدودیت های حرفه ای و تجربی خود را درک کرده و تنها مسئولیت هایی را به عهده خواهند گرفت که برای آنها آموزش دیده اند و مهارت انجام آن را دارند. آنها اهمیت آموزش مداوم برای حفظ صلاحیت حرفه ای را درک کرده و از منابع مناسب علمی، حرفه ای، آموزشی، تکنیکی و اجرائی برای این منظور استفاده می نمایند و در صورت ضرورت و به منظور حفظ منافع فراگیرندگان، شرکت کنندگان در پژوهش و مشتریان نتایج پژوهش از مشورت سایر همکاران بهره خواهند برد.

۲- یکپارچگی:

پژوهشگران آموزشی در تمامی فعالیت های حرفه ای خود از جمله: تحقیق، آموزش، عمل و ارائه خدمت، صادق و بی طرف بوده و با دیگران با احترام برخورد خواهند نمود. آنان هرگز آگاهانه به گونه ای عمل نخواهند کرد که به

زیست (رفاه) دیگران را به خطر اندازد. آنان همچنین فعالیت حرفه ای خود را با ارزش نهادن به معیارهایی چون ایجاد اعتماد و اطمینان انجام خواهند داد.

۳- مسئولیت پذیری حرفه ای، علمی و آموزشی:

پژوهشگران آموزش به بالاترین استانداردهای حرفه ای و علمی پای بند بوده و مسئولیت کار خود را برعهده می گیرند. آنان نسبت به جلب اعتماد عمومی به امر تحقیقات ارزش فائل بوده و همچنین نحوه رفتار خود و سایر پژوهشگران این حوزه را به نحوی تنظیم می نمایند که بر این اعتماد عمومی خدشه ای وارد نشود. آنان بر این باورند که یک مجموعه را تشکیل می دهند و بنابراین به سایر همکاران و پژوهشگران احترام گذاشته و حتی در مواردی که در مباحث نظری، روش شناختی و یا رویکردهای فردی با آنان اختلاف عقیده دارند این احترام را حفظ خواهند نمود. در عرصه عمل جمعی اجازه نخواهند داد که منافع جمعی آنان مسئولیتشان نسبت به رفتار اخلاقی را تحقق الشعاع قرار دهد. و در صورت لزوم برای جلوگیری و اجتناب از رفتار غیر اخلاقی با همکاران خود مشورت خواهند کرد.

۴- احترام به حقوق افراد، کرامت انسان و تنوع باورها و عقاید.

پژوهشگران آموزشی به ارزش و کرامت انسان ها باور داشته و حقوق آنان محترم شمرده و مراقبند که در طی کار خود به این ارزش ها آسیبی نرسانند. در کار پژوهشی خود، مسئولیت ویژه نسبت به حفظ حقوق، به زیست و کرامت شرکت کنندگان در پژوهش خواهند داشت. آنان نسبت به تفاوت های فرهنگی و فردی حساس بوده و این ملاحظه را در آموزش و ارائه خدمت به افراد گوناگون و با ویژگی های متفاوت در نظر خواهند داشت. آنان تلاش می کنند تا در فعالیت های حرفه ای خود سو گیری را محدود کرده و هیچ شکلی از تبعیض بر مبنای نژاد، قومیت، فرهنگ، ملیت، جنسیت، سن، مذهب، زبان، ناتوانی، وضعیت سلامتی، وضعیت اقتصادی اجتماعی را اعمال نخواهند کرد. پژوهشگران آموزشی حق سایر افراد برای حفظ ارزش ها، باورها و دیدگاههای متفاوت را محترم شده و با آنان با احترام و توجه برخورد خواهند نمود.

۵- مسئولیت پذیری اجتماعی

پژوهشگران مسئولیت حرفه ای و علمی خود را نسبت به جامعه ای که در آن کار و زندگی می کنند می پذیرند و از نتایج دانش خود به عنوان منبعی برای تامین منافع اجتماعی استفاده خواهند کرد. در هنگام پژوهش در عین حال که به یافته های علمی جدید و دانش آکادمیک پای بند خواهند بود، منافع عمومی را نیز در نظر می گیرند.

استانداردهای اخلاقی

۱- پژوهشگران آموزشی به بالاترین استانداردهای ممکن و مستدل در تحقیق، آموزش، عمل و ارائه خدمت پای بند بوده و بر مبنای دانش منتج از علم و صلاحیت حرفه ای و با صداقت و یکپارچگی حرفه ای فعالیت خواهند نمود.

۲-

الف - پژوهشگران آموزشی، تحقیق آموزش، عمل و ارائه خدمت را تنها در محدوده صلاحیت خود و مبتنی بر آموزش هایی که دیده اند، مهارت هایی که کسب کرده اند و یا تجربه مناسب حرفه ای انجام خواهند داد.
ب - آنان نسبت به دانش روز و اطلاعات حرفه ای در حوزه کاری خود اشراف داشته و به کوشش مداوم برای حفظ صلاحیت حرفه ای متعهد می مانند.

ج - آنان پژوهش، آموزش و ارائه خدمت در حوزه های جدید و شیوه های خلاقانه را تنها با تکیه بر دانشی که منجر به کسب صلاحیت عمل در این حوزه ها شده باشد، انجام خواهند داد.

۳- استفاده به جا و نابه جا از دانش و مهارت

الف - در پژوهش، آموزش، عمل و ارائه خدمت و سایر فعالیت هایی که پژوهشگران آموزشی انجام می دهند، آنجا که نیاز به معرفی دانش و مهارت آنان وجود داشته باشد و یا در مواردی که لازم باشد مورد قضاوت حرفه ای قرار گیرند، محدوده و میزان دانش خود را به درستی و صادقانه ابراز خواهند نمود.

ب - پژوهشگران آموزشی هیچگونه گرانت، قرارداد، مشاوره یا همکاری با افراد یا سازمان هایی که استانداردهای اخلاقی را رعایت نمی کنند، نمی پذیرند و به محض اطلاع یافتن از چنین امری و چنانچه قادر به اصلاح آن نباشند همکاری خود را با آن شخص یا سازمان قطع خواهند نمود.

ج - قضاوت و ارزیابی پژوهشگران آموزشی می تواند بر زندگی دیگران اثر بگذارد لذا آنان ضمن وقوف بر این امر، نسبت به عوامل شخصی، اقتصادی، اجتماعی و سازمانی که ممکن است منجر به استفاده نادرست از دانش و تجربه آنان شود حساس بوده و با آن مقابله می نمایند.

د - اگر از استفاده نادرست و نابجا از نتایج پژوهش خود مطلع شوند، اقدام مناسب و مستدل برای اصلاح آن انجام خواهند داد.

۴- ساخت و تحریف اطلاعات و plagiarism (scientific Misconduct)

پژوهشگران آموزشی از ساخت و تحریف اطلاعات و همچنین plagiarism در پیشنهاد، طراحی و داوری طرح های تحقیقاتی و همچنین ارائه و انتشار نتایج پژوهش اجتناب خواهند کرد.

الف - آنان اطلاعات، منابع اطلاعاتی، یافته ها، اهداف و گواهی ها را جعل و تحریف نخواهند کرد.

ب - در انتشار و ارائه مطالب، آموزش، عمل و ارائه خدمت، به خوبی به نویسندگان یا نویسندگانی که از اطلاعات و یا نوشته آنها بطور مستقیم استفاده شده است، ارجاع خواهند داد. این موضوع شامل نتایج منتشر شده، منتشر نشده و یا الکترونیکی می باشند.

ج - در انتشار و ارائه مطالب، آموزش، عمل و ارائه خدمت زمانی که از نتایج کار دیگری استفاده کرده اند، حتی اگر این استفاده مستقیم نباشد، به آن ارجاع داده و یا قدردانی می نمایند. و هیچگاه کار دیگری را، منتشر شده، انتشار نیافته و یا به صورت الکترونیکی به عنوان کار خود ارائه نخواهند کرد.

۵- اجتناب از آسیب رساندن

پژوهشگران آموزشی متعهد می شوند که پیش بینی های لازم به منظور اجتناب از آسیب رساندن به دیگران در طی کار حرفه ای خود را انجام دهند. هنگامی که عوارض غیر قابل پیش بینی و نامطلوب رخ دهد، اقدامات ضروری و فوری برای کاهش آسیب را انجام دهند، حتی اگر لازم به خاتمه فعالیت باشد.

۶- اجتناب از تبعیض

پژوهشگران آموزشی در هیچ فعالیتی که بر مبنای تبعیض نژادی، قومی، فرهنگی، ملیتی، جنسی، سنی، مذهبی، زبانی، ناتوانی های جسمی و ذهنی، وضعیت سلامتی، وضعیت اقتصادی اجتماعی، وضعیت تأهل و یا سایر موارد قابل اطلاق شکل گرفته باشد، شرکت نخواهند کرد.

۷- عدم استثمار

الف - پژوهشگران مجاز نیستند برای دستیابی به منافع شخصی، اقتصادی و یا حرفه ای، افرادی را که نسبت به آنان بطور مستقیم یا غیر مستقیم از جایگاه بالاتری برخوردارند، مثل دانشجویان، کارکنان، شرکت کنندگان در پژوهش و افراد تحت نظارت خود را وادار به انجام کاری نمایند.

ب - پژوهشگران حق ندارند که بطور مستقیم نظارت و ارزیابی افرادی را که با آنان رابطه عاطفی یا خانوادگی دارند را بپذیرند.

۸- تعارض منافع

پژوهشگران آموزشی در صورت امکان از هر گونه موقعیتی که منجر به تعارض منافع شود اجتناب کرده و یا در صورت عدم امکان اجتناب، موقعیت را آشکار کرده و برای مدیریت آن برنامه ریزی می کنند. تعارض منافع زمانی ایجاد می شود که منافع فردی، حرفه ای یا اقتصادی پژوهشگران باعث سوگیری در کار حرفه ای آنان شود.

این تعارض منافع می تواند در چهار حوزه: (۱) جمع آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعاتی (۲) انتشار نتایج تحقیق (۳) آموزش، ارائه و یا انتشار عمومی دانش حاصل از پژوهش و (۴) شناسایی و یا پیاده سازی مناسب فعالیت های مشاوره ای و اجرائی رخ دهد.

الف - پژوهشگران آموزشی بایستی منابع مرتبط مالی و ارتباطات مرتبط شخصی یا حرفه ای که ممکن است منجر به بروز تعارض منافع گردند را برای مشتری، کارفرما و یا حمایت کننده مالی فعالیت خود آشکار کرده و همچنین در هنگام ارائه شفاهی، یا مکتوب کار خود نسبت به اطلاع رسانی آن اقدام نمایند.

ب - پژوهشگران از اطلاعات و یا مواد بدست آمده در حین پژوهش که محرمانه تلقی می شوند (مثلاً یافته علمی که در حین داوری یک مقاله یا پروپوزال به آن پی می برند) برای منافع شخصی استفاده نخواهند کرد. مگر آنکه نسبت به آن اختیار داشته و یا اطلاعات به شکل عمومی قابل دسترسی باشند.

آنان همچنین به دنبال دستیابی به منافع ناشی از اطلاعات محرمانه کارکنان و یا ذینفعان نخواهند بود مگر آنکه قبلاً اجازه آنان را کسب کرده باشند.

۹- اطلاع رسانی عمومی

پژوهشگران آموزشی به بالاترین استانداردهای حرفه ای خود در بحث ارتباط با جامعه و اطلاع رسانی عمومی پای بند خواهند بود، چه این ارتباط و اطلاع رسانی از ناحیه خود آنان صورت گیرد و یا نماینده آنها. بدین منظور اقداماتی را در جهت اطمینان از صحت اطلاعات ارائه شده چه به صورت مکتوب یا شفاهی انجام می دهند. و در ارائه عمومی دانش خود، از بکار بردن عبارات یا تعابیری که نادرست یا گمراه کننده باشند خود اجتناب خواهند کرد. هنگامی که از آنان برای مشاوره تخصصی یا اظهارنظر درخواست شود، چه در عرصه عمومی، رسانه و یا از سوی نهادهای دولتی و سایر مؤسسات، احتیاط های لازم و منطقی به عمل خواهند آورد تا اظهار نظر آنها مبتنی بر شواهد علمی بوده و در تعارض با ملاحظات اخلاقی قرار نگیرد و همچنین به هر صورتی از بروز تعارض منافع اجتناب نموده و صداقت حرفه ای را رعایت خواهند کرد.

۱۰- راز داری - محرمانگی

پژوهشگران آموزشی به حفظ محرمانه اطلاعات جمع آوری شده متعهد می مانند. همچنین برای برقراری تعامل سالم با شرکت کنندگان در پژوهش و حفظ اطلاعات حساسیت برانگیز آنان، که در طی پژوهش بدست آمده باشد، تلاش خواهند کرد. در همین راستا در هنگام جمع آوری اطلاعات امکان استفاده بعدی از چنین اطلاعاتی را، توسط خود یا سایر محققان، در نظر خواهند گرفت و به همین منظور راهکارهای لازم برای محرمانه ماندن اطلاعات و یا غیر قابل شناسائی شدن آنها را در کار خود لحاظ خواهند کرد.

پژوهشگران آموزشی اطلاعات دانشجویان شامل سوابق تحصیلی، اطلاعات مربوط به ارزشیابی آنان و همچنین اطلاعات شخصی دانشجویان چه به صورت مکتوب و چه شفاهی، که در محیط علمی و آموزشی و در حین مشاوره و یا هدایت تحصیلی بدست آمده است را محرمانه تلقی خواهند کرد.

به همین منظور در تمام مراحل طراحی و اجرای پژوهش خود برنامه و شیوه لازم برای حفاظت از اطلاعات گردآوری شده را اعلام کرده و به آن پای بند می مانند.

اطلاعات زمانی خصوصی تلقی می شوند که صاحب آنها به دلایل کافی عدم دسترسی به آن اطلاعات را و یا غیر قابل شناسایی شدن آن را خواستار شده باشد.

بدیهی است چنانچه در طراحی تحقیق به هر دلیلی امکان محرمانه نگهداشتن اطلاعات وجود نداشته باشد محققان بایستی با آوردن دلایل کافی آن را به شرکت کنندگان در پژوهش اعلام نمایند و همچنین بایستی کمیته اخلاق در پژوهش را نیز در خصوص این امر قانع نمایند.

در شرایطی که محققان از اطلاعات منتشر شده در سطح عمومی استفاده می کنند و یا پژوهش آنان مبتنی بر مشاهده فعالیت هایی خواهد بود که در عرصه عمومی انجام می گیرند، محرمانگی اطلاعات ضروری نخواهد بود.

نکته قابل توجه این است توجه به محرمانه ماندن اطلاعات در هنگام ذخیره سازی و انتقال الکترونیکی اطلاعات و یا قراردادن آنها بر روی شبکه های کامپیوتری ضروری است.

همچنین ضروری است که محققان در هنگام ارائه نتایج حاصل از پژوهش چه بصورت مقاله یا سخنرانی و یا در وب سایت ها و سایر اشکال رسانه های عمومی به اطلاعات قابل بازشناسایی توجه داشته و ناشناس ماندن منابع اطلاعات گردآوری شده را مد نظر قرار دهند.

- پژوهشگران آموزشی متعهد می شوند که میزان دخالت در حریم خصوصی شرکت کنندگان در پژوهش را به حداقل ممکن کاهش دهند.

۱۱- رضایت آگاهانه

مفهوم رضایت آگاهانه یکی از اصول پایه ای تحقیقات علمی بر روی سوژه انسانی است. پژوهشگران آموزشی هیچ پژوهشی را بدون اخذ رضایت آگاهانه از شرکت کنندگان در آن پژوهش و یا قییم قانونی آنان آغاز نخواهند کرد. آنان همچنین احتمال هر گونه فشار نا محسوس و یا اعمال نظر بر شرکت کنندگان در پژوهش و یا تطمیع آنان را مد نظر قرار خواهند داد. این اعمال نظر یا فشار و یا القاء عقیده می تواند ناشی از تجربه محقق و یا اتوریتهی که او نسبت به شرکت کنندگان در پژوهش دارد بوده و اثر سوء خود را بر روند اخذ رضایت آگاهانه بگذارد. دامنه و گستره لزوم اخذ رضایت آگاهانه شامل تمامی موارد زیر است:

۱- هنگامی که اطلاعات از شرکت کنندگان در غالب هر یک از اشکال ارتباطی، تعاملی و یا مداخله ای اخذ می گردد.

۲- هنگامی که رفتار شرکت کنندگان در پژوهش در یک محیط خصوصی که احتمال مستدلی مبنی بر مشاهده آن وجود نداشته باشد، مورد بررسی قرار می گیرد.

رضایت آگاهانه بایستی پس از ارائه اطلاعات کافی و قابل درک در خصوص هدف و شیوه انجام پژوهش به شرکت کنندگان دریافت گردد.

در شرایطی که کوچکترین احتمال بروز عارضه برای شرکت کنندگان در پژوهش وجود نداشته باشد و یا به دلایل روش شناختی، انجام پژوهش در صورت ارائه اطلاعات به فرد شرکت کننده به هیچ عنوان ممکن نباشد، می توان از اخذ رضایت آگاهانه صرف نظر کرد. اما تصمیم گیری در این خصوص بر عهده کمیته اخلاقی بررسی کننده طرح تحقیقاتی است.

در مواردی که پژوهش بر روی شرکت کنندگان آسیب پذیر یا گروههای خاص انجام می گیرد بایستی کلیه اقدامات لازم به منظور اطمینان از داوطلبانه بودن شرکت آنان در پژوهش انجام گیرد و این اطمینان حاصل گردد که رضایت شرکت کنندگان آزادانه و آگاهانه بوده و از روی اجبار نبوده است.

فرآیند اخذ رضایت آگاهانه:

- زمانی که اخذ رضایت آگاهانه ضروری باشد محققان بایستی قبل از شروع به انجام پژوهش، توضیحات کافی در خصوص ماهیت پژوهش و مسئولیت های محقق را به شرکت کنندگان در پژوهش و یا قییم قانونی آنان ارائه نماید.

- در شرایطی که اخذ رضایت آگاهانه ضروری باشد بایستی از زبان، کلمات و متون قابل فهم برای شرکت کننده و لحن توأم با احترام استفاده گردد.

- در شرایطی که اخذ رضایت آگاهانه ضروری باشد، پژوهشگران بایستی به شرکت کنندگان یا قیم قانونی آنان این فرصت را بدهند که سوالات خود در زمینه پژوهش مورد نظر را در هر زمانی از روند کار که مایل باشد، مطرح نمایند.

- در شرایطی که اخذ رضایت آگاهانه ضروری باشد، پژوهشگران بایستی شرکت کنندگان را از موارد زیر آگاه نمایند:

۱- داوطلبانه بودن شرکت در پژوهش و یا ادامه همکاری

۲- تمامی عوارض و یا خطرات احتمالی و تاثیرگذاری که با شرکت در پژوهش به شرکت کننده تحمیل می شود.

۳- همچنین بایستی سایر جنبه های پژوهش را نیز شفاف ساخته و سوالات مطرح برای شرکت کنندگان را بخوبی پاسخ دهند.

- در شرایطی که اخذ رضایت آگاهانه ضروری باشد، پژوهشگران بایستی ضمن توجه به این امر که اخذ رضایت آگاهانه یک فرایند است، نسبت به ضبط مستندات لازم اقدام نمایند و نسبت به تمام تعهداتی که در این فرایند به شرکت کننده داده اند، وفادار بمانند.

- چنانچه شرکت کنندگان در پژوهش دانشجویان و یا زیردستان کاری محقق باشند، بایستی نسبت به اطمینان از داوطلبانه بودن شرکت آنان در پژوهش و یا عوارض ناشی از عدم شرکت و اعلام انصراف حساس بوده و توجه ویژه ای مبذول دارد.

- پژوهشگران آموزشی از شیوه هایی که داوطلبانه بودن شرکت در پژوهش را تحت تأثیر قرار دهد، استفاده نخواهند کرد این موارد شامل القاء اطلاعات نادرست در خصوص ماهیت و نتایج پژوهش، عدم افشای خطرات و عوارض بالقوه برای شرکت کننده و تطمیع افراد برای شرکت در پژوهش خواهد بود.

در شرایطی که برای طراحی و اجرای پژوهش عدم افشای ماهیت کار ضروری باشد پژوهشگران باید نسبت به عوارض این امر بر شرکت کنندگان در پژوهش و احتمال بروز هرگونه عوارض جانبی حساس بوده و راههای اجتناب یا جبران آنها را تصریح نمایند. بعلاوه ضرورت استفاده از چنین شیوه ای بایستی به تأیید کمیته ارزیابی اخلاقی پژوهش رسیده باشد.

پژوهشگران باید قبل از هر گونه اقدام برای ضبط اطلاعات شامل اطلاعات مکتوب، عکسبرداری، فیلم برداری و یا ضبط صدا، رضایت آگاهانه را اخذ کرده باشند، مگر آنکه فعالیت آنان تنها مشاهده یک پدیده طبیعی باشد که در فضای عمومی رخ می دهد.

۱۲- طراحی و اجرای پژوهش

الف - پژوهشگران آموزشی نسبت به حفظ تمامیت و یکپارچگی علمی پژوهش خود مکلف بوده و بایستی نسبت به رعایت اصول اخلاقی در طراحی - اجرا و انتشار نتایج پژوهش خود مطمئن باشند.

- در طراحی و اجرای پژوهش بایستی احتمال دستیابی به هر گونه نتایج نادرست را به حداقل برسانند.

- در هنگام طراحی پژوهش بایستی توجهات لازم برای حفظ حقوق شرکت کنندگان اعمال شود.

- در طی پژوهش بایستی اقدامات یا فعالیت هایی انجام گیرد که سلامت شرکت کنندگان در پژوهش و یا دیگران را در معرض خطر قرار دهد.

- برای طراحی و اجرای پژوهش مورد نظر بایستی ملاحظات قانونی کافی مد نظر قرار گیرد.
- مسئولیت رعایت ملاحظات اخلاقی در حین پژوهش بر عهده محقق اصلی بوده و در عین حال هر یک از افراد درگیر در فرایند پژوهش نیز نسبت به رعایت نکات اخلاقی در حوزه کاری خود مسئول هستند.
ب - در هنگام طراحی پژوهش محقق بایستی ترجیحاً از شرکت کنندگانی استفاده کند که نسبت به آنان رابطه دیگری مانند رابطه استاد شاگرد، رئیس و مرئوس، ... نداشته باشد. در غیر این صورت مطالعه بایستی به نحوی طراحی و اجرا شود که نسبت به داوطلبانه بودن شرکت افراد در پژوهش و عدم اجبار آنان اطمینان وجود داشته باشد. به علاوه در چنین شرایطی مسئولیت محقق در خصوص حفظ محرمانه اطلاعات جمع آوری شده و عدم استفاده از این اطلاعات در سایر روابط کاری دو چندان خواهد بود.
- در صورتی که در حین یک فعالیت غیر پژوهشی مانند تدریس، ارائه خدمت و ... پژوهشگران به این نتیجه برسند که امکان طراحی یک مطالعه در آن شرایط وجود دارد، بایستی قصد خود را به اطلاع شرکت کنندگان احتمالی رسانده و به ویژه نسبت به حفظ محرمانه اطلاعات و اخذ رضایت آگاهانه حساسیت ویژه ای داشته باشند. در چنین شرایطی باید نظر کمیته ارزیابی کننده اخلاقی را در خصوص انجام طرح جلب نمایند.

ج - هدیه به شرکت کنندگان

پژوهشگران آموزشی بایستی ما به ازاء مالی یا هدیه غیر نقدی بیش از حد متعارف به شرکت کنندگان در پژوهش پیشنهاد دهند، به نحوی که این شیوه جبران منجر به تطمیع فرد برای شرکت در پژوهش گردد بویژه زمانی که فرایند تصمیم گیری فرد تحت تأثیر قرار گیرد.

د - انتشار نتایج

- پژوهشگران آموزشی نسبت به نحوه انتشار یافته های پژوهش خود مسئول بوده بایستی در هنگام انتشار، نتایج و یافته ها را به نحوه کامل و بدون حذف اطلاعات مرتبط منتشر نمایند. آنان بایستی نتایج را بدون در نظر گرفتن انطباق یا عدم انطباق آن با فرضیه اولیه خود منتشر نمایند.
- پژوهشگران موظفند تا تمامی موارد مربوط به تضمین کیفیت یافته ها و نحوه تفسیر آنان را رعایت نمایند و پس از انتشار عمومی نتایج، در راستای شفاف سازی کامل شیوه اجرا و نحوه آنالیز اطلاعات، دسترسی به اطلاعات جمع آوری شده و سایر موارد مرتبط را برای سایر محققان با حفظ شرایط محرمانگی و در صورت امکان عدم بازشناسی شرکت کنندگان، ممکن سازند.
- در صورتی که در پژوهش از داده های محرمانه یا طبقه بندی شده استفاده شده باشد، پژوهشگر بایستی برای برقراری امکان تحلیل بعدی توسط سایر محققان، اطلاعات مناسب و کافی را در دسترس قرار دهد.
- چنانچه پژوهشگر متوجه خطای بارزی در انتشار یا ارائه داده های خود شود بایستی اقدامات لازم برای اصلاح و تصحیح خطا و اعلام آن را انجام دهد.
- پژوهشگران بایستی در هنگام ارائه نتایج کار خود هر گونه تعارض منافی را که می توانسته بر نتایج تحقیق اثرگذار بوده و نحوه مدیریت آن را توضیح دهند.

- پژوهشگران بایستی حمایت کننده مالی پژوهش خود را مشخص نمایند. در شرایط خاص می توان از افشای نام حامی مالی با ذکر توضیح کامل ماهیت و دلیل حمایت او از پژوهش مورد نظر صرفه نظر کرد.

به اشتراک گذاری داده ها

- در صورتی که توافقی برای عدم دسترسی به داده ها وجود نداشته باشد، پژوهشگران بایستی دسترسی به داده ها را پس از اتمام پژوهش و انتشار نتایج آن برای سایر محققان فراهم کنند.

- در هنگام به اشتراک گذاری داده ها بایستی اقدامات لازم برای حفظ محرمانگی داده ها و عدم باز شناسایی شرکت کنندگان انجام گیرد.

- به اشتراک گذاری داده ها در صورت لزوم، بایستی به عنوان بخشی از پلان پژوهش در نظر گرفته شود.

- پژوهشگرانی که از داده های جمع آوری شده توسط دیگران استفاده می نمایند بایستی این مسئله و همچنین همکاری پژوهشگر دوم را متذکر شوند.

۱۳- Author ship credit (مالکیت معنوی - حق پدید آوردگی)

- پژوهشگران آموزشی بایستی اطمینان حاصل نمایند که تمامی افرادی که در تولید یک محصول علمی مشارکت مؤثر داشته اند. به عنوان صاحب آن اثر شناخته شوند و نام آنان در هنگام انتشار نتایج قید گردد.

- پژوهشگران تنها مسئولیت و مالکیت معنوی پژوهش هایی را می پذیرند که خود در شکل گیری آنها نقش داشته اند، آنان همچنین اطمینان حاصل خواهند نمود که نویسنده مسئول و ترتیب اسامی نویسندگان یا سایر همکاران بر اساس نقشی که در پژوهش داشته اند مشخص خواهد شد و ملاک خود برای نحوه قرارگیری اسامی نویسندگان را در ابتدای فرایند نگارش نتایج مشخص خواهند کرد.

- دانشجو معمولاً در مقالات و گزارشاتی که از پایان نامه او استخراج می گردد به عنوان نویسنده اصلی شناخته می شود. بسته به سیاست های سازمان متبوع دانشجو می تواند نویسنده اول یا مسئول باشد.

۱۴- ملاحظات مربوط به روند انتشار

پژوهشگران آموزشی متعهد می شوند که استانداردهای اخلاقی را در روند انتشار، داوری و ویرایش مطالب علمی رعایت نمایند.

در هنگام Submission مقالات:

- در مواردی که مقاله دارای چند نویسنده است. پژوهشگران متعهد می شوند که قبل از ارسال مقاله برای انتشار توافق لازم برای ترتیب اسامی نویسندگان را به دست آورده و با سایر نویسندگان در این خصوص هماهنگی نمایند.

- آنان متعهد می شوند که در هنگام ارسال مقاله برای یک نشریه عملی، کتاب و یا مجموعه مقالات، از مقالاتی استفاده کنند که قبلاً برای نشریه دیگری ارسال نشده و یا چاپ نشده باشد. و مقاله را تا زمانی که اولین نشریه پاسخ روشنی برای پذیرش یا عدم پذیرش آن نداده است، مجدداً برای جای دیگری ارسال نکنند.

- در مورد چاپ کتاب نیز از ارسال کتاب برای چند ناشر بطور همزمان اجتناب خواهند نمود و همچنین بدون ارائه دلایل کافی تصمیم به انصراف از چاپ کتاب توسط یک ناشر نخواهند گرفت.

- در هنگام ارسال مقاله برای چاپ، بایستی، در صورت درخواست ویراستار، داده های حاصل از مطالعه در دسترس او قرار گیرد.

ویراستار:

- در هنگام فعالیت به عنوان ویراستار یک نشریه یا کتاب، پژوهشگران آموزشی رعایت اصل بی طرفی را نموده و از جانبداری و یا اعمال سوء نیت خودداری نموده و از هر گونه تعارض منافی اجتناب خواهند نمود.
- در هنگام ویرایش، رعایت اصل محرمانگی اطلاعات را نموده و نسبت به ناشناس ماندن داوران، مگر در موردی که داور اجازه فاش شدن نام خود را داده باشد، متعهد می مانند. آنان همچنین بایستی نسبت به پای بندی همکاران اجرائی خود به این اصل اطمینان حاصل نمایند.
همچنین در طی ارسال مقاله برای داوری و ویرایش نسبت به ناشناس ماندن نام نویسنده تا زمان پذیرش چاپ متعهد می مانند.

داوری:

به منظور حفظ بالاترین استانداردهای اخلاقی در فرایند داوری برای انتشار مقاله، تصویب طرح تحقیقاتی و یا سایر فرایندهای ارزیابی، پژوهشگران آموزشی نسبت به موارد زیر متعهد می مانند:
- حفظ محرمانه اطلاعات و توجه به حق مالکیت فرد صاحب اثر
- افشاء و شفاف سازی هر گونه تعارض منافع
- اعلام تکراری بودن مقاله، کتاب یا پروپوزال در صورتی که قبلاً آن را داوری کرده باشند، مگر آنکه سازمان یا نشریه مربوطه درخواست داوری مجدد کرده باشد.

تهیه و تدوین

لیلا افشار

MD, PhD Candidate of Medical Ethics